

Н. І. Горбаль, О. З. Микитин, М. О. Михальков
Національний університет “Львівська політехніка”

РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

<http://doi.org/>

© Горбаль Н. І., Микитин О. З., Михальков М. О., 2020

Аналізування стану бізнес-середовища України порівняно з іншими країнами (за рейтингом **Doing Business 2020**) засвідчило позитивні тенденції його розвитку. Проаналізовано державні ініціативи із розвитку середовища й інфраструктури та констатовано відсутність чіткої стратегії та достатньої підтримки однієї із найважливіших і найприбутковіших галузей українського бізнесу – агропромисловості, що за умов євроінтеграції формує підґрунтя для посилення експортного потенціалу країни. Проаналізовано результати торгівлі вітчизняною продукцією АПК за останні роки, констатовано критичність ЄС як торговельного партнера України. Наведено ключові виклики для українського АПК у 2020 р. і запропоновано два найкращих, на нашу думку, шляхи його розвитку: виробництво екопродукції, яка з кожним роком набуває все більшої популярності та є надзвичайно рентабельною, а також створення СТО для обслуговування сільськогосподарської техніки.

Ключові слова: агропромисловість; сільське господарство; агропродукція; бізнес-середовище; євроінтеграція; експортний потенціал.

Постановка проблеми та актуальність дослідження

Активізація діяльності України на міжнародних ринках в умовах глобалізації та євроінтеграції вимагає радикального реформування господарської системи. Цей процес складний і тривалий, оскільки пов'язаний із реорганізацією відносин власності, структури виробництва, системи розподілу, вдосконаленням ринкової інфраструктури, системною підтримкою пріоритетних галузей економіки.

Європейська інтеграція – вибір подальшого розвитку України, а також одна із ключових вимог Революції гідності (через що і посідає особливе місце). Як невід'ємна частина Європи, Україна орієнтується на модель соціально-економічного розвитку країн ЄС. Євроінтеграція дасть змогу, серед іншого, модернізувати економіку України, подолати технологічну відсталість, залучити іноземні інвестиції, створити нові робочі місця, підвищити конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника, активізувати діяльність на світових ринках, насамперед на ринку ЄС. В умовах євроінтеграції провідну роль відіграє розвиток ключової сфери вітчизняної економіки – агропромисловості, зокрема її експортного потенціалу. Адже Україна повністю забезпечує себе сільгосппродукцією і входить у топ-10 світових агроекспортерів.

Мета статті – проаналізувати стан бізнес-середовища в Україні та особливості й перспективи розвитку вітчизняного агропромислового комплексу за умов євроінтеграції, зокрема сформулювати рекомендації щодо підвищення його експортного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вплив євроінтеграції та глобалізації на економіку й бізнес України загалом останніми роками став актуальною тематикою наукових досліджень. С. Писаренко аналізує створення Повної всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС (яка є частиною Угоди про асоціацію із ЄС), а також доводить, що вона допоможе значно збільшити обсяги вітчизняного експорту і, відповідно, виробництва. Обмеженість ресурсного забезпечення в ЄС, зниження ввізних мит, надання дозволів українським підприємствам на відкриття філій у країнах ЄС стимулюватиме розвиток українського бізнесу, передусім сільського господарства та харчової промисловості [1].

Ж. М. Жигалкевич та О. В. Станіславський вважають, що євроінтеграція – шлях модернізації, а також використання всього потенціалу вітчизняних підприємств із наголосом на експортно-імпортних операціях, які є найвигоднішими. Поки що лише частина українських товарів є достатньо якісними для потреб європейського ринку, тому підприємства повинні підвищувати ефективність ЗЕД [2]. Та не варто забувати і про загрози для бізнесу загалом (Україна не є винятком), описані в праці В. С. Карпа, адже сучасне бізнес-середовище швидко змінюється, доповнюється новими технологіями, й успішні в минулому методи діяльності втрачають ефективність [3].

У праці [4] наголошено, що протягом останніх років конкурентоспроможність української продукції, насамперед сільськогосподарської, на зовнішніх ринках зростає, й існують сприятливі перспективи активізації експорту українських товарів до ЄС.

Важливим є розуміння специфіки агропромислового комплексу. І. І. Божидай зазначає, що це пріоритетний сектор української економіки, який є запорукою забезпечення продовольчої безпеки країни із високим потенціалом. Основні структурні елементи комплексу такі: 1) сільське господарство; 2) галузі, що виробляють засоби виробництва та обслуговують АПК; 3) галузі зі збереження, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції [5]. Автори [6] аналізують інтеграційні процеси у вітчизняному сільськогосподарському виробництві. П. Ю. Шестакова [7] виявляє тенденції розвитку виробництва окремих груп продукції АПК, причини диспропорцій аграрного виробництва, негативні наслідки монокультурного виробництва агрохолдингів, а також визначає стратегічні напрями розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції. А. Ю. О. Лупенко і Н. І. Патики [8] визначають ключові заходи з активізації експорту вітчизняного АПК: упровадження інноваційних технологій у рослинництво й тваринництво, покращення технічного оснащення для підвищення продуктивності, забезпечення високої якості продукції із дотриманням світових вимог; збільшення капіталовкладень на оновлення й модернізацію основних фондів; підвищення ефективності використання ресурсів; диверсифікація експорту; удосконалення логістики на світових ринках тощо.

Виклад основного матеріалу

Сучасне підприємницьке та бізнес-середовище в Україні динамічні та складні. Та останніми роками бачимо позитивні тенденції їх розвитку за одним із найоб'єктивніших міжнародних рейтингів рівня складності ведення бізнесу в країнах – Doing Business [9], який складають за підсумками комплексного дослідження стану реформ у кожній країні за 10 ключовими індикаторами (легкість відкриття бізнесу, отримання дозволів на будівництво, реєстрація власності, захист прав інвесторів, сплата податків тощо).

За рейтингом Doing Business 2020 [9] Україна на 64-му місці зі 190 країн, що вище на сім позицій, ніж у 2019 р., і на 12 – щодо 2018 р. Існують позитивні тенденції – за рік покращились позиції країни у п'яти з десяти індикаторів, за трьома індикаторами вони не змінилися, однак ситуація з податками та банкрутствами навіть погіршилася. Найкращі позиції (20-те місце) Україна посіла у рейтингу за легкістю отримання дозволів на будівництво; 37-ме місце – за легкістю отримання кредитів, 45-те – за захищеністю прав власності міноритарних інвесторів. Найгірші позиції Україна займає у сфері вирішення питання неплатоспроможності позичальників – 146-те місце, й за останній рік ситуація погіршилась. 128-ме місце Україна посідає за легкістю

підключення до електромереж. Також за останній рік погіршилися позиції країни щодо легкості сплати податків (65-те місце) – сумарний бал зменшився на 1,3 [10].

Для покращення позиції країни в рейтингу Doing Business, на думку генерального директора Спілки підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України В. Биковця, необхідно цілеспрямовано формувати законодавче поле, сприятливе, насамперед, для малого й середнього бізнесу, який є основою економіки. В Україні ж подібні спроби, – здебільшого хаотичні й непослідовні. Влада міняється, але, зазвичай, продовжує нехтувати інтересами цього сегмента підприємництва [10].

Для покращення позицій у рейтингу Doing Business Спілка українських підприємців запропонувала низку заходів [11]: 1) зміни у способі реєстрації підприємств (упровадження системи онлайн-реєстрації товариств із обмеженою відповідальністю); 2) зміни у встановленні електромереж (безкоштовне підключення до електромереж); 3) зміни у реєстрації власності (об'єднання реєстру прав власності на нерухомість і землю в один); 4) оподаткування (заміна податку на прибуток податком на виведений капітал); 5) забезпечення виконання контрактів (закон про медіацію); 6) вирішення неплатоспроможності (перегляд та зміна системи кредитування).

Сьогодні Верховна Рада вже ухвалила низку законів, які стимулюють розвиток бізнесу, але вони зможуть вплинути лише на рейтинг наступного року (наприклад, закон № 1059 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні”, який вирішує деякі питання неплатоспроможності, реєстрації власності, а також реєстрації підприємств). Деякі зміни у веденні бізнесу вже впровадив уряд. Так, за результатами опитування “Прогнози бізнесу на 2020 рік” більша частина вітчизняних бізнесменів очікує на зростання доходів від бізнесу на 10–20 %, а це означає, що вони вважають впроваджені законодавчі акти позитивними [12], разом із тим уже очевидно, що ситуація з коронавірусом вплине на бізнес істотно й негативно.

Одну із провідних ролей у бізнесі України відіграє агропромисловість, а ринок ЄС надзвичайно перспективний для такої продукції. За даними Міністерства аграрної політики, Україна щорічно експортує аграрну продукцію в більш ніж 190 країн світу. Агробізнес завжди був і буде лідером серед галузей України, – навіть у часи кризи ця сфера демонструє зростання. За 2019 р. експортовано 182,4 тис. тонн борошна пшеничного та інших культур, що на 35 % більше ніж за 2018 р. Підтвердженням важливості цієї галузі є її частка в експорті, яка становить близько 44 % за даними Держстату [13], й відповідно, ця галузь генерує 44 % валютної виручки країни. Створення ПВЗВТ дасть можливість у наступні роки збільшити обсяг експортованої до ЄС сільсько-господарської продукції.

Та варто зазначити, що в умовах євроінтеграції національний агробізнес потребує чіткої стратегії розвитку й законодавчих змін. 21 березня 2018 р. у ВРУ зареєстровано, але так і не прийнято законопроект № 8171 “Про засади державної аграрної політики і державної політики сільського розвитку”, за яким стратегія АПК визначала десять пріоритетів згідно із євроінтеграційними зобов'язаннями України: продовольча безпека, малі виробники, агроінновація, захист навколишнього середовища, лісове господарство, зайнятість населення, конкурентоспроможність, земельні питання, туристична привабливість, підвищення якості життя. Вже розроблено також проект Комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр., у якому прописано умови переходу українського АПК на стандарти ЄС. Стратегією визначено три ключові пріоритети реформування: наближення законодавства до стандартів ЄС і дерегулювання, підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, а також розвиток сільських територій і захист навколишнього середовища [14]. Крім того, 31 березня 2020 р. ВРУ ухвалила Закон про обіг земель сільськогосподарського призначення.

На Всесвітньому економічному форумі 2020 у Давосі оприлюднено українську програму “Investment nanny”, яка мала б стимулювати іноземні компанії інвестувати в Україну. Головна її ідея в тому, що країна підписує контракт із інвестором і у разі порушення умов відповідатиме перед ним в Європейському суді, тобто це – один зі способів надання державної гарантії. Також на

Всесвітньому економічному форумі 2020 відбулись перемовини з головою правління і генеральним директором компанії Cargill Inc. Д. Макленнаном стосовно інвестицій у перероблення аграрної продукції. Іншою темою був запуск Cargill Financial інструментів кредитування фермерів для збільшення врожайності та купівлі нової агротехніки.

Державна підтримка відіграє значну роль у розвитку вітчизняного АПК. Держава фінансує такі напрями, як: розвиток фермерських господарств; заходи в агропромисловому комплексі – здешевлення кредитів; розвиток хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними; надання кредитів фермерським господарствам; підтримка галузі тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва) тощо.

За даними Мінекономіки загальний фонд державного бюджету (призначений для розвитку підприємств АПК) збільшився у 2019 р. на 30 % порівняно з 2018 р., – у 2019 р. передбачалось 5,9 млрд грн. У 2020 р. розглядається проєкт використання 8,48 млрд грн. Заплановано, що найбільша частина коштів фонду буде використовуватись для здешевлення кредитів аграріям для купівлі земель сільськогосподарського призначення [15].

За даними Державної фіскальної служби у 2019 р. експорт агропродовольчої продукції з України становив \$22,2 млрд дол, що на 19 % більше ніж у 2018 р. Частка продукції АПК в загальній структурі вітчизняного експорту досягла 44 % (проти 39 % в 2018 р.). У товарній структурі експорту найбільше зросли обсяги продукції рослинництва – на 31 % або 3 млрд дол. Загалом, частка експорту продукції рослинництва в загальній структурі експорту агропродукції становила 58 % (частка жирів та олій – 21 %, готових продуктів – 15 %, продукції тваринництва – 6 %). Нарощення експорту продукції рослинництва відбулося за рахунок збільшення збуту кукурудзи (рис. 1) на 49 %, або на 1,7 млрд дол. Також на 7 % або 202,9 млн дол збільшився експорт готових харчових продуктів. Найбільше в цій категорії зросли обсяги постачання соєвого шроту – на 89 % (143,9 млн дол) [16].

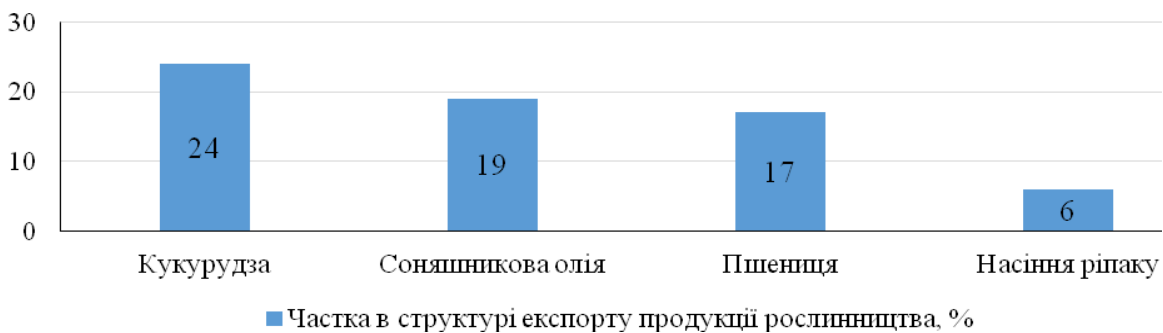

Рис. 1. Ключові позиції українського експорту агропродукції в 2019 р. [16]

Основними країнами-імпортерами української аграрної та харчової продукції у 2019 р. були: Єгипет (153,6 млн дол.); Нідерланди (149,9 млн дол.); Індія (143,9 млн дол.); Іспанія (135,8 млн дол.); Туреччина (112,3 млн дол.) [17]. Отже, країни ЄС є найбільшим торговельним партнером, і зміна законодавства й відносин із цими країнами прямо впливає на обсяги експорту.

Як бачимо, агропромисловість є дуже перспективною для ЗЕД України. І хоча відомо, що більшість ніш у світовому агросекторі вже зайняті великими корпораціями (зокрема європейськими), але досі залишається достатньо простору для розвитку малого та середнього українського агробізнесу. Головна відмінність між корпораціями і малими підприємствами в тому, що великі виробники націлені на продукт, від якого вони можуть отримати прибуток максимально швидко (високоліквідна продукція: пшениця, кукурудза, рослинна олія). Малі ж підприємства, своєю

чергою, можуть запропонувати унікальну і якісну продукцію, із високою доданою вартістю. Ще однією перевагою малих та середніх підприємств є можливість швидко реагувати на зміни ринкового попиту.

У європейських країнах малі та середні підприємства є основою економіки; там діють спеціальні програми для допомоги їм. Зокрема, це – програма COSME (Competitiveness of Small and Medium Enterprises) [18], що функціонує і в Україні для сприяння підприємствам у розвитку та виході на європейський ринок. Програма COSME сприятиме інтернаціоналізації малих та середніх підприємств (пошуку іноземних партнерів); комерціалізації їхніх інновацій (пошуку закордонних інвесторів, захисту прав інтелектуальної власності, трансферу технологій). У межах COSME українські підприємці можуть отримувати консультації завдяки контактним пунктам у різних країнах, які допомагатимуть розширювати бізнес та знаходити інформацію щодо потенційних партнерів; проходити тренінги, стажування в успішних компаніях тощо [19].

Ключові виклики для українського АПК у 2020 р, зокрема у межах виконання Угоди про асоціацію з ЄС із урахуванням глобального аграрного порядку денного, на думку О. Трофімцевої, в.о. міністра аграрної політики та продовольства України (2019 р.), такі [20]:

1. Напруженість у торговельних стосунках між США та їх найбільшими партнерами, що і надалі ускладнюватиме світову аграрну торгівлю. Виважена системна комунікація із ключовими торговими партнерами України зменшить ймовірність негативних наслідків для вітчизняних експортерів.

2. Брексит та його наслідки для ринку ЄС. Від умов виходу Великобританії із ЄС залежатиме стратегія стосунків із нею й умови Угоди про зону вільної торгівлі (ЗВТ) у 2021 р.

3. Активізація регіональних та двосторонніх торговельних угод на тлі послаблення СОТ.

4. Споживчі мегатренди. Так, здорове харчування, веганство, рослинні альтернативи тваринного білку у розвинених країнах, й натомість нарощування споживання білка тваринного походження в Африці та Китаї потребуватимуть диверсифікованого і виваженого підходу до розвитку вітчизняного АПК.

5. Зміни клімату та коливання погодних умов, що все більше впливають на виробництво й збут продукції АПК. Ефективні інструменти страхування АП виробництва і хеджування ризиків, пов'язаних із погодними умовами, все більше впливатимуть на ефективність та резистентність до криз сектору.

6. Нові принципи “Спільної аграрної політики” (САП) ЄС та загроза екологічного протекціонізму. Оскільки ЄС – важливий торговельно-економічний партнер України, потрібно аналізувати майбутні трансформації у аграрному секторі ЄС (2021–2027 рр.): гнучке реагування на сучасні виклики (напр., зміни клімату), розвиток сільської місцевості, захист продуктів харчування, збалансування харчового ланцюга, подальша підтримка європейських фермерів для сталого та конкурентоспроможного АПК.

Зважаючи на ситуацію в ЄС і на світовому ринку, найкращим сектором для розвитку АПК вважаємо виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції. Адже ситуація із екологією в світі погіршується з кожним роком, і споживачі все більше прагнуть здорового харчування. Під екологічно чистою продукцією маємо на увазі ту, в якій мінімально використано синтетичні добрива, регулятори росту рослин, пестициди тощо. Протягом останніх п'яти років в Україні загальна площа органічних сільськогосподарських земель зросла в 1,5 разу, а експорт органічної продукції в 2017 р. перевищив 90 млн дол. За оцінками експертів, темпи розвитку органічного виробництва в Україні в 5,5 разу вищі, ніж у Європі, та в 4,9 разу – ніж у світі. Більшість вітчизняної органічної продукції експортують у країни ЄС [21].

Та в Україні ще занадто мало засобів регулювання та контролю органічного виробництва, тому Мінагрополітики співпрацює із різними міжнародними проектами, наприклад: швейцарсько-українським “Розвиток органічного ринку в Україні”, проектом “Німецько-українська співпраця в галузі органічного землеробства”, проектом ЄС “Підтримка впровадження сільськогосподарської та

продовольчої політики в Україні”. Мета цих проєктів – популяризація органічного виробництва, а також проведення тренінгів та семінарів про правильне вирощування органічної продукції.

Ще один можливий напрям інвестицій в АПК – будівництво СТО (станцій технічного обслуговування) для сільськогосподарської техніки. Ефективність роботи такої техніки істотно залежить від якості ремонту і технічного обслуговування. Ця ідея була би доволі вигідною для малих і середніх підприємств, які займаються сільським господарством. Адже такі підприємства не мають змоги утримувати власний відділ технічного обслуговування (це потребує значних коштів, які можна було би вкласти в розвиток підприємства), відповідно техніка, за якою не доглядають, виходить із ладу. В такій ситуації придбання нової техніки призводить до ще більших витрат (звичайний комбайн для збирання пшениці може коштувати понад 4 млн грн.). Звісно, такі СТО діють у країні, але їх надзвичайно мало порівняно із сільськогосподарськими потужностями України, а відсутність державної підтримки СТО стає перешкодою для входу в цю нішу.

Висновки та перспективи подальших досліджень

У статті проаналізовано стан бізнес-середовища України порівняно з іншими країнами (за рейтингом Doing Business 2020) і виявлено, що країна впродовж останніх років покращує свої позиції, а ВРУ ухвалила низку законів, які стимулюють розвиток бізнесу. Очікується, що це сприятиме розвитку однієї із найважливіших і найприбутковіших галузей українського бізнесу – агропромисловості. Як засвідчило проведене аналізування, на євроінтеграційному шляху України країни ЄС стають найбільшими споживачами продукції її АПК. Вибраний шлях також покращує імідж України в світі, а це приваблює іноземних інвесторів. Створення DCFTA в межах Угоди про асоціацію Україна-ЄС дасть змогу активізувати експорт сільського господарства до ЄС у найближчі роки, а спеціальна програма конкурентоспроможності малих та середніх підприємств (COSME) може допомогти українським фірмам у їх розвитку та експорті. Разом із тим критично важлива стратегія розвитку та державна підтримка АПК. Наведено ключові виклики для українського АПК у 2020 р. і запропоновано два найоптимальніших, на нашу думку, напрями його розвитку: виробництво екопродукції, яка із кожним роком набуває все більшої популярності та є надзвичайно рентабельною, а також створення СТО для обслуговування сільськогосподарської техніки. Інші шляхи посилення експортного потенціалу вітчизняної агропромисловості можуть стати перспективними напрямами подальших досліджень.

Список літератури

1. Писаренко С. (2018). Вплив євроінтеграції на конкурентоспроможність національної економіки України. Вісник Львівського університету. Серія “Міжнародні відносини”. № 45. С. 254–263.
2. Жигалкевич Ж. М., Станіславський О. В. (2019). Особливості зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції. Економічний вісник НТУУ “КПІ”. № 16. С. 116–123.
3. Карп В. С. (2018). Виклики і загрози у сучасному міжнародному бізнесі. Міжнародні відносини. Серія “Економічні науки”. № 12. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3674.
4. Горбаль Н. І., Гресько В. В., Гудима Р. В. (2019). Тенденції та перспективи розвитку українського експорту. Бізнес Інформ. № 1. С. 73–78.
5. Божидай І. І. (2019). Агропромисловий комплекс України: структура та основні поняття. Агросвіт. № 21. С. 107–113.
6. Романишин С. Б., Мартинюк І. І., Горбаль Н. І. (2016). Інтеграційні процеси у розвитку дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва України: монографія. Львів: Растр-7. 176 с.
7. Шестакова П. Ю., Ожелевська Т. С. (2018). Аграрний ринок України в умовах євроінтеграції. Молодий вчений. № 3(2). С. 720–722.
8. Лупенко Ю. О., Патица Н. І. (2019). Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності України на світових ринках сільськогосподарської продукції. Агросвіт. № 11. С. 16–23.
9. Doing Business 2020. World Bank. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>.

10. Обух В., Поліщук О. (2019). Рейтинг Doing Business: що робити, щоб нарешті обігнати Білорусь? Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2805261-rejting-doing-business-so-robity-sob-naresti-obignati-bilorus.html>.
11. Doing Business-2020. Завдяки чому Україна піднялася в рейтингу на 64 сходинку. Спілка українських підприємців. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2019/10/24/652929/>
12. 77 % CEO очікують на позитивний розвиток бізнесу в 2020 році. European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/77-ceo-ochikuyut-na-pozytyvnyj-rozvytok-biznesu-v-2020-rotsi/>
13. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2019 році. Укрстат. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1219_u.htm.
14. Лавникевич Д. (2019). Без руля, но с парусами. Почему украинским аграриям нужна хотя бы одна вменяемая госпрограмма. <https://www.dsnews.ua/agro/bez-rulya-no-s-parusami-pochemu-ukrainskim-agrariyam-nuzhna-18062019110000>.
15. Бюджет 2020 передбачає фінансування аграріїв за сімома напрямками, Мінекономіки. AgroPolit. URL: <https://agropolit.com/news/14077-byudjet-2020-peredbachaye-finansuvannya-agrariyiv-za-simoma-napryamkami--minregionrozvitku>.
16. \$22,2 млрд. Експорт аграрної продукції з України за рік зріс на 19 %. НВ. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/markets/agrarniy-eksport-ukrajina-zbilshila-prodazh-produkciji-apk-na-19-za-rik-novini-ukrajini-50068352.html>.
17. Ткачук А. (2019). Названо ТОП-5 країн-імпортерів харчової продукції в Україну / Українські Національні Новини. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1784329-nazvano-top-5-krajini-importeriv-kharchovoyi-produktsiyi-v-ukrayinu>.
18. COSME. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/easme/en/cosme-0>.
19. Руда М. В., Горбаль Н. І., Ільницький В. С. (2018). COSME: розвиток і підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на ринках ЄС. Бізнес Інформ. № 3. С. 252–258.
20. Трофімцева О. (2019). Україна-2020: глобальні виклики, європейський вектор та розумна аграрна політика. AgroPortal. URL: <https://agroportal.ua/ua/views/blogs/ukraina2020-globalnye-vyzovy-evropeiskii-vektor-i-razumnaya-agrarnaya-politika/>.<https://agroportal.ua/ua/views/blogs/ukraina2020-globalnye-vyzovy-evropeiskii-vektor-i-razumnaya-agrarnaya-politika/>
21. Органічна Україна в інфографіці (2019). AgroPortal. URL: <https://agroportal.ua/ua/publishing/infografika/organicheskaya-ukraina-v-infografike/>.

References

1. Pysarenko S. (2018). Vplyv yevrointehratsii na konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [Impact of European integration on the competitiveness of Ukraine's national economy]. Visnyk Lvivskoho Universytetu. Seriiia "Mizhnarodni Vidnosyny", No. 45, 254–263 (in Ukrainian).
2. Zhyhalkevych Zh. M., Stanislavskiy O. V. (2019). Osoblyvosti zovnishnoekonomichnoi diialnosti vitchyznianskykh pidpriemstv v umovakh yevrointehratsii [Features of foreign economic activity of domestic enterprises in the context of European integration]. Ekonomichnyi visnyk NTUU "KPI", No. 16, 116–123 (in Ukrainian).
3. Karp V. S. (2018). Vykylyky i zahrozy u suchasnomu mizhnarodnomu biznesi [Challenges and threats in today's international business]. Mizhnarodni vidnosyny. Seriiia "Ekonomichni nauky", No. 12. Retrieved from: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3674 (in Ukrainian).
4. Horbal N. I., Hresko V. V., Hudyma R. V. (2019). Tendentsii ta perspektyvy rozvytku ukrainskoho eksportu [Trends and prospects for development of Ukrainian exports]. Biznes Inform, No. 1, 73–78 (in Ukrainian).
5. Bozhydai I. I. (2019). Ahropromyslovyi kompleks Ukrainy: struktura ta osnovni poniattia [Agroindustrial complex of Ukraine: structure and basic concepts]. Ahrosvit, No. 21, 107–113 (in Ukrainian).
6. Romanyshyn S. B., Martyniuk I. I., Horbal N. I. (2016). Intehratsiini protsesy u rozvytku dribnotovarnoho silskohospodarskoho vyrobnytstva Ukrainy: monohrafiia [Integration processes in the development of small-scale agricultural production in Ukraine: monograph]. Lviv: Rastr-7. 176 p. (in Ukrainian).
7. Shestakova P. Iu., Ozhelevska T. S. (2018). Ahrarniy rynek Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [The agrarian market of Ukraine in conditions of European integration]. Molodyi vchenyi, No. 3(2), 720–722 (in Ukrainian).
8. Lupenko Yu. O., Patyka N. I. (2019) Rol innovatsii u zabezpechenni konkurentospromozhnosti Ukrainy na svitovykh rynkakh silskohospodarskoi produktsii [The role of innovation in ensuring Ukraine's competitiveness in the world agricultural markets]. Ahrosvit, No. 11, 16–23 (in Ukrainian).

9. Doing Business 2020. World Bank. Retrieved from: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>.
10. Obukh V., Polishchuk O. (2019). Reitynh Doing Business: shcho robyty, shchob nareshiti obihnaty Bilorus? [Doing Business Rating: what to do to finally overtake Belarus?]. Ukrinform. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2805261-rejting-doing-business-so-robiti-sob-naresti-obignati-bilorus.html> (in Ukrainian).
11. Doing Business-2020. Zavdiaky chomu Ukraina pidnialasia v reitynhu na 64 skhodynku. Spilka ukrainskykh pidpriyemstiv [Why did Ukraine climb 64 steps in the rating]. Ekonomichna pravda. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2019/10/24/652929/> (in Ukrainian).
12. 77 % CEO ochikuyut na pozytyvnyi rozvytok biznesu v 2020 rotsi [77 % of CEOs expect positive business development in 2020]. European Business Association. Retrieved from <https://eba.com.ua/77-ceo-ochikuyut-na-pozytyvnyj-rozvytok-biznesu-v-2020-rotsi/> (in Ukrainian).
13. Tovarna struktura zovnishnoi torhivli u 2019 rotsi [Commodity structure of foreign trade in 2019]. Ukrstat. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1219_u.htm (in Ukrainian).
14. Lavnykevych D. (2019). Bez rulia, no s parusami. Pochemu ukraynskimi ahrariyam nuzhna khotia by odna vmeniaemaia hosprogramma [No steering, but with sails. Why Ukrainian agrarians need at least one reasonable state program]. Retrieved from <https://www.dsnews.ua/agro/bez-rulya-no-s-parusami-pochemu-ukrainskim-agrariyam-nuzhna-18062019110000> (in Russian).
15. Biudzhet 2020 peredbachaie finansuvannia ahrariiv za simoma napriamamy, – Minekonomiky. [Budget 2020 provides for financing of farmers in seven directions – the Ministry of Economy]. AgroPolit. Retrieved from <https://agropolit.com/news/14077-byudjet-2020-peredbachaye-finansuvannya-agrariiv-za-simoma-napryamkami--minregionrozvitku> (in Ukrainian).
16. \$22,2 mlrd. Eksport ahrarnoi produktsii z Ukrainy za rik zris na 19 %. [\$22.2 billion. Export of agricultural products from Ukraine increased by 19 % over the year]. NV. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/biz/markets/agrarniy-eksport-ukrajina-zbilshila-prodazh-produkciji-apk-na-19-za-rik-novini-ukrajini-50068352.html> (in Ukrainian).
17. Tkachuk A. (2019). Nazvano TOP-5 kraini-importeriv kharchovoi produktsii v Ukrainu [TOP-5 food importing countries in Ukraine were named]. Ukrainski Natsionalni Novyny. Retrieved from <https://www.unn.com.ua/uk/news/1784329-nazvano-top-5-krajini-importeriv-kharchovoyi-produktsiyi-v-ukrayinu> (in Ukrainian).
18. COSME. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/easme/en/cosme-0>.
19. Ruda M. V., Horbal N. I., Ilnytskiy V. S. (2018). COSME: rozvytok i pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ukrainskykh pidpriemstv na rynkakh YeS [COSME: development and enhancement of competitiveness of Ukrainian enterprises in the EU markets]. Biznes Inform, 3, 252–258 (in Ukrainian).
20. Trofimtseva O. (2019). Ukraina-2020: hlobalni vyklyky, yevropeyskiy vektor ta rozumna ahrarna polityka [Ukraine 2020: Global Challenges, the European Vector and Reasonable Agrarian Policy]. AgroPortal. Retrieved from: <https://agroportal.ua/ua/views/blogs/ukraina2020-globalnye-vyzovy-evropeiskii-vektor-i-razumnaya-agrarnaya-politika/> (in Ukrainian).
21. Orhanichna Ukraina v infografitsi (2019). [Organic Ukraine in infographics]. AgroPortal. Retrieved from: <https://agroportal.ua/ua/publishing/infografika/organicheskaya-ukraina-v-infografike/> (in Ukrainian).

N. I. Horbal, O. Z. Mykytyn, M. O. Mykhalkov
Lviv Polytechnic National University

DEVELOPMENT OF UKRAINIAN AGRICULTURE INDUSTRY IN CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

© Horbal N. I., Mykytyn O. Z., Mykhalkov M. O., 2020

Analyzing the state of business environment of Ukraine in comparison with other countries (according to Doing Business 2020 rating) revealed positive tendencies of its development. Ukraine ranks 64th out of 190 countries, which is 7 positions above 2019's rating and 12 above 2018's. State initiatives on environment and infrastructure development are analyzed, and the lack of a clear strategy in conditions of european integration and sufficient support for one of the most important and profitable branches of Ukrainian business – agro-industry, which is a basis for enhancing the country's export potential, is detected.

The results of the Ukrainian agricultural trade in recent years are analyzed. In 2019 the industry's share in exports was about 44 %. Exports of agricultural products from Ukraine amounted to \$22.2 billion, which is 19 % more than in 2018 with such key products as corn, sunflower oil, wheat and rapeseed.

The EU's significance as the key trading partner of Ukraine is ascertained. The establishment of the DCFTA in the framework of EU-Ukraine Association agreement will enable activation of agricultural export to the EU in the coming years, and a special program for competitiveness of small and medium enterprises (COSME) can help Ukrainian firms in their development and exporting.

The key challenges for the Ukrainian agro-industrial complex in 2020 are outlined: tensions in trade relations between the US and their largest partners, further complicating world agricultural trade; Brexit and its effects on the EU market; revitalization of regional and bilateral trade agreements against the background of WTO weakening; consumer megatrends (healthy eating, veganism, plant-based alternatives to animal protein in developed countries, and, instead, increasing consumption of animal protein in Africa and China); climate change and weather fluctuations, which are increasingly affecting the production and marketing of agricultural products; new principles of the EU's Common Agricultural Policy (CAP) and the threat of environmental protectionism.

Two of the best in our opinion ways of development of the Ukrainian agriculture industry are proposed: the production of eco-products, which is gaining increasing popularity every year and is extremely profitable, as well as the creation of a service station for agricultural machinery maintenance.

Key words: agro-industry agriculture; agricultural products; business environment; European integration; export potential.